

Esemény: A Komplex Instrukciós Program bemutatása

Ideje: 2021. december 14. 15.00 óra

A szakmai délután előadója: K. Nagy Emese

Tervezett program:

- **Bemutatkozás**
- **A workshop programjának a bemutatása**
- **A státusz helyzet hatása a tanulók iskolai teljesítményére – elméleti fejtegetés**
- **A Komplex Instrukciós Program bemutatása – segédlet: ppt**
- **A KIP hálózat bemutatása**
- **Kérdések, válaszok**

A Komplex Instrukciós Program rövid bemutatása

A tudásban és szocializáltságban heterogén tanulói csoportok kezelése, a hátrányos helyzetű, tanulásban leszakadt gyerekek iskolán belüli problémájának megoldása, az alulteljesítők lemaradásának a megszüntetése és a tehetségek szárnyaltatása csak az oktatás gyökeres megváltoztatásával, reformjával érhető el, ezért keresni kell azokat a tanítási módszereket, amelyek minden társadalmi csoport gyermekei számára megfelelnek. Magyarországon több újszerű és alternatív pedagógiai módszer, jó gyakorlat ismert, de a tudásban és szocializáltságban heterogén összetételű tanulói csoportokat a pedagógusok legnagyobb igyekezte ellenére is nehéz iskolai sikerhez juttatni. Létezik-e vajon olyan oktatási program, módszer, munkaforma, amely lehetőséget biztosít a tanulók közötti különbségek mérséklésére és hozzájárul az esélyegyenlőség és az osztályban kívánatos méltányosság megteremtéséhez, minden tanuló tekintetében?

A Komplex Instrukciós Program (KIP) ilyen. Célja a közoktatási intézményekben a szocializáltságban és tudásban heterogén tanulói csoportok osztálytermi sikerességéhez történő hozzájárulás és az ezt célzó nevelő-oktató munka színvonalának emelése. A KIP olyan tanítási módszer, amely lehetővé teszi a tanárok számára a magas szintű csoportmunka szervezését olyan osztályokban, ahol a tanulók közötti tudásbeli különbség és kifejezőképesség tág határok között mozog. A program lehetőséget nyújt a tanulói csoporton belül a kimagaslóan tehetséges, az alulteljesítő és a tanulásban lemaradt gyerekek sikeres együttnevelésére. A módszer alapja az amerikai Stanford Egyetem Complex Instruction módszere, amelyet a hejőkeresztúri iskola pedagógusai formáltak magyar igényekhez, „innováltak” 2001-től.

A KIP a stanfordi elveknek megfelelően, egy tanórán alkalmazható, az esélyegyenlőtlenség csökkentésének feladatát vállaló, elsősorban a kooperatív tanulási módszereket előtérbe állító, komplex, alapelvekből, módszerekből, a tanórákon alkalmazott szabályokból felépülő rendszer. Ha nagyon gyakorlati módon akarjuk megfogni a módszer *technikai lényegét*, akkor azt mondhatjuk, hogy a KIP a pedagógusok számára rendelkezésre álló módszer-együttes, a tanórákon a pedagógus és a tanulók által végzendő tevékenységek egy jól alkalmazható sémáját megadó rendszer. A KIP-es tanóráknak keretrendszere adott, amely azonban széleskörűen biztosít lehetőséget a tananyaghoz való igazodásnak és a kreativitásnak.

A program rövid távú célkitűzése a tanulók közötti státuszprobléma kezelése, a gyerekek tudásának a gyarapítása, iskolai sikerességének a biztosítása. A kognitív képességek fejlesztése mellett a módszer egyik bizonyított eredménye a tanulók szocializáltságában bekövetkező pozitív változás, aminek a testvérekre, szülőkre gyakorolt hatása a családokon belül is mérhetően jelentkezik. A program hosszú távú célja minden gyermek, köztük az alulteljesítő és a tehetséges tanulók hozzásegítése a közép- és felsőfokú továbbtanuláshoz, amely a munkaerőpiacra történő sikeres belépésüket és ezzel az ország jövőjét alapozza meg.

A Program ismerve:

- Az osztályon belüli rangsorbeli problémák már az iskola kezdő szakaszában felismerhetőkké és kezelhetőkké válnak.

- A csoportfoglalkozások alatt a heterogén összetételű osztályokban a speciális instrukciós eljárás alkalmazásán keresztül lehetőség nyílik a tanulóknak az együttműködési normákra történő felkészítésére.
- Sokféle, eltérő képességet megmozgató tananyag alkalmazásával a felszín alatt megbúvó képességek kibontakoztatása.

A Komplex Instrukciós Programnak három fő jellemzője van:

- A többféle képességet felszínre hozó tananyag összeállításánál elsődleges cél a tanulók magasabb szintű gondolkodásának előmozdítása egy központi téma, egy alapvető kérdés köré szervezett csoportmunka segítségével. A nyitott végű, több megoldást kínáló feladatok biztosítják a tanulók egymástól független, kreatív gondolkodását, problémamegoldó képességének fejlesztését. A módszer egyik legfontosabb jellemvonása, hogy a feladatok megoldása különböző képességek alkalmazását teszi lehetővé, tehát a különböző szociális háttérrel, tudással rendelkező gyerekeknek alkalma nyílik a feladatok sikeres véghezvitelére, a csoportmunka megoldására.
- A speciális munkaszervezés lehetőséget ad a pedagógusnak arra, hogy a feladatok sikeres végrehajtása érdekében megtanítsa a gyerekeket a csoporton belüli együttműködési normákra, a munkában a meghatározott szerepek elsajátítására. A tanárnak az óra során alkalma nyílik a csoport egésze és a csoporttagok egyedi munkájának követésére, és az osztályon belüli hierarchikus rendnek a megváltoztatására, mely alapján véve felelős a csoporton belüli egyenlőtlenség kialakulásáért.
- Ahhoz, hogy minden tanuló számára biztosított legyen a tanulásban történő előmenetel, a tanárnak meg kell tanulnia a diákok között kialakult státuszproblémák kezelését. Tudjuk, hogy a csoportmunka során a tanulók nem egyenlő mértékben vesznek részt a munkában, és emiatt a tanulásban való részvétel is egyenlőtlen lesz. A KIP eddigi kutatási eredményei azt támasztják alá, hogy minél többet beszélget és dolgozik együtt a csoport, annál többet tanulnak a gyerekek (Cohen, 1994)¹. Azok a tanulók, akik a közösségből társadalmi okok miatt kirekesztődnek, vagy azok, akiknek tanulásában lemaradás tapasztalható, gyakran vonakodnak részt venni a közös munkában, emiatt azonban kevesebbet tanulnak, mint azok, akik aktívabbak. Az osztályrangsor élén elhelyezkedő tanulók nagyobb befolyást gyakorolnak a csoport döntéshozatalára, gyakrabban kérik őket segítségadásra, és több alkalom jut véleményük kifejtésére, mint a rangsor alján elhelyezkedőknek. Az utóbbiak véleményét általában figyelmen kívül hagyják (ez a megnyilvánulás a státuszprobléma jelensége). A Komplex Instrukciós Programban a tanár célja az, hogy minden diáknak megadja a lehetőséget a munkában való egyenrangú munkavégzésre, tudatosítja, hogy mindenkinek van olyan képessége, amely alkalmassá teszi a feladatok megoldásában való sikeres közreműködésre.

A fentiekén kívül a módszer egyik fontos célja a tanárok szakmai hozzáértésének fejlesztése a csoportmunka-szervezés során. A pedagógusoknak meg kell tanulniuk, hogy az új módszerben mi a szerepük az osztálymunka alatt. Ezért a módszer bevezetése, elsajátítása során szükség van munkájuk folyamatos, szakértői ellenőrzésére, a kollégák közötti együttműködésre.

A Komplex Instrukciós Programban a csoporttevékenység az osztálytermi munka magja, de nem kizárólagosan. A csoporttevékenység beépül a tananyagba. A tanárok a módszert akkor alkalmazzák, amikor a cél a konceptuális tanulás, a magasabb rendű gondolkodás és a tartalom mély megértése. Továbbra is módszereink közé tartozik az ismeretek tényszerű közlése, a frontális osztálytanítás. A Komplex Instrukciós Program alkalmazására lehetőség van többek között egy anyagrész összefoglalásánál, egy új tananyagrész előkészítésénél, de új ismeret szerzésére és feldolgozására is alkalmat adhat. Ez a csoportmunkát a tanítási órák körülbelül egyötödében alkalmazzuk.

A csoportmunkának elemei a csoport-feladatlapok a háttér információt nyújtó adatlapok, az egyéni feladatlapok, illetve a munkához szükséges eszközök, anyagok. Bár az órai munka legfontosabb része a csoportfeladat, a munka minden esetben egyéni feladatmegoldással zárul.

---

¹ Cohen, E. G.: Designing Groupwork. Teacher College Press, New York, 1994.

Fontos cél továbbá a tanári kompetenciák javítása és a tantestületen belül a pedagógiai kultúraváltás. Program során a legfontosabb fejlesztendő kulcskompetenciák a következők:

- Szociális és életviteli kompetenciák.
- Általános megismerő kompetenciák.
- Együttműködésre képessé tevő kompetenciák.

A Komplex Instrukciós Program bevezetése

A hejőkeresztúri iskolában a fejlesztési folyamat 2000-ben indult el. Az iskola tantestülete majdnem teljes létszámmal vett részt a Stanford Egyetem által kifejlesztett komplex instrukció (Cohen és Lotan 1997; Cohen és mts. 1999; Cohen 2000; K. Nagy 2004; 2012; 2015; 2018) egy alapítvány által szervezett ismertetésén Pécsen. A hejőkeresztúri pedagógusok a rendezvényen hallottak hatására határozta el, hogy a programot saját iskolájukban bevezetik.

Az innováció kiteljesedésében fontos szerepet játszott, és még ma is játszik a tanulás. A pécsi látogatást, és a program adaptálásáról szóló döntést követően a hejőkeresztúri nevelőtestület mindenekelőtt a program pedagógiai háttérének megismerését tűzte ki célul. Ez a tanulás magyar és idegen nyelvű szakmai tanulmányok feldolgozását jelentette és jelenti, minden esetben a saját helyzetre történő értelmezéssel.

Az innováció disszeminációja

A program terjesztése a Gábor Dénes Díjasok kezdeményezésére, 2009-ben (a programnak a hejőkeresztúri iskola által már kilenc éve folyó alkalmazása után) kezdődött meg, olyan iskolákat tömörítve, amelyek fontosnak vélték a tanulók együttnevelését, és elfogadták, hogy a Hejőkeresztúron kidolgozott program szerint végezzék a feladatukat. E pillanatban (2018) a hejőkeresztúri iskola, valamint 91 másik iskola a program a résztvevői, benne több középiskolával.

A KIP keretében valójában a hejőkeresztúri gondolatok és gyakorlat elterjesztése kezdődött meg. A hejőkeresztúri pedagógusok 30 órás akkreditált tanfolyam keretében képezték ki a KIP-et alkalmazó iskolák pedagógusait. A képzés az Eszterházy Károly Egyetem és a Miskolci Egyetem keretein belül vehető igénybe.

A programban résztvevő iskolák

Az iskolák tanulói összetételükben igen különbözőek. Van olyan iskola, ahol a tanulók közel 100%-a hátrányos helyzetű, de van olyan iskola is, amelyikben a hátrányos helyzet elhanyagolható (10% alatti). A fenntartókat tekintve a már képzett iskolából négy egyházi fenntartású.

Az iskolákban bekövetkezett változás

A bukások számának az alakulása

A bukások számának csökkenése követhető. Az eredmény minden bizonnyal annak a munkának köszönhető, amelyet a pedagógusok a program bevezetésével értek el a tanulásban lemaradt gyerekeknél.

A kedvező változást nagyban segítette, hogy a többféle képességet felszínre hozó tananyag összeállításánál elsődleges cél a tanulók magasabb szintű gondolkodásának előmozdítása, egy központi téma, egy alapvető kérdés köré szervezett csoportmunka segítségével. A nyitott végű, több megoldást kínáló feladatok biztosították a tanulók egymástól független, kreatív gondolkodását, problémamegoldó képességének fejlesztését. A feladatok megoldása lehetővé tette a különböző képességek alkalmazását, tehát a különböző szociális háttérrel, tudással rendelkező gyerekeknek alkalma nyílt a feladatok sikeres véghezvitelére, a csoportmunka teljesítésére. Ez a tanulásban lemaradt gyerekek teljesítményét valószínűleg nagyban előmozdította.

Érettségit adó középiskolában történő továbbhaladás

Ebben a tekintetben is kedvező eredményt mutatnak fel az intézmények. Feltételezésünk szerint az eredmény annak is tulajdonítható, hogy a gyerekek – különösen a tanulásban lemaradtak – a program szerinti tanítási órákon aktívan vesznek részt a feladatok megoldásában, amely „helyzetbe hozza” őket. Ez a teljesítmény a többi, hagyományos (frontális, „hagyományos”/státuszkezelést nem igénylő csoportmunka, differenciált tanulásszervezés) tanítási órára is hatással van.

Pedagógusok véleménye a programról

A KIP-et alkalmazó pedagógusok körében nyitott, teljes körű kérdőíves felmérést végeztünk arra vonatkozóan is, hogy a program bevezetését követően milyen pozitív tapasztalatokat szereztek, illetve milyen nehézségekkel néztek szembe a pedagógusok az órai munka során. A pedagógusoktól – a hejőkeresztúri iskolában végzett mérésekkel összehasonlítva – az alábbi jellemző válaszokat kaptuk a program hatékonyságával kapcsolatban.

- „A program bevezetését követő negyedik hónapban pozitív változás következik be a gyerekek viselkedésében, fegyelmezettekké válnak a tanórán.”
- „A diákok egyre inkább elfogadják az iskola házirendjét, a magatartási normákat a tanórákon és a szünetekben.”
- „Csökkent a késések száma.”
- „Csökkent a csavargó gyermekeink száma, diákjaink nagy számban vesznek részt délutáni szakköreinken.”
- „A viselkedési problémákat iskolán belül meg tudjuk oldani, a gyerekek és szülők is elfogadják a pedagógusok véleményét.”
- „Javult az iskolai magatartásátlag, csökkent a fegyelmi ügyek száma, fegyelmi tárgyalást nem kellett tartani.”
- „Magatartási probléma miatt ebben a tanévben nem kellett a Gyermekjóléti Központ felé jeleznünk.”
- „A program hatására az órák érdekesebbek, izgalmasabbak, a gyerekek az életszerű feladatokkal sokkal jobban tudnak azonosulni.”
- „A diákok aktívabban vesznek részt az órákon, többször segítettek egymásnak a feladatok megoldásában.”
- „A csoportmunkák alkalmával több gyereknek van lehetősége megnyilvánulni az óra menetében.”
- „A gyerekek a KIP-es órákon végig dolgoztak, a kiscsoportos munkákban aktívan vesznek részt, függetlenül az előző tanulmányi eredményüktől.”

A pedagógusok további, a program alkalmazásának a nehézségeit feltáró véleménye a program bevezetéséről:

- „Egyetlen nehézség, ami itt-ott előkerül, az 'idő'.”
- „Az óravázlatok időre történő elkészítése, még nem elég rutinszerű, néha nehéznek tűnik a feladatok kitalálása, de lassan beletanulunk. A letanított órákon még a 45 perc nem mindig elegendő.”
- „A csoportos órák megtartása azonnali sikerélményeket hozott a tanítók, tanárok számára. A legtöbb problémát az új ötletek megalkotása okozta, amelyben – egy idő után – úgy éreztük, hogy fogyott a lendület. Ezen hospitálásokkal és eszmecsereikkel igyekeztünk átlendülni. Távlati célunk egy „feladat-bank” összeállítása és folyamatos gazdagítása, amely évről-évre segítségünkre lehet. Kissé nehéz még a csoportfeladatok nehézségi fokát megtalálni, mert a gyerekek nehezen értelmezik önállóan a feladatokat. Gyakorlatlanok még a munkamegosztásban, és a kulturált véleményalkotásban. Ezeket folyamatosan erősíteni és segíteni kell.”

A program hatása a tantestületre:

- „A közös alkotómunka során a csapatszellem a tantestületen belül erősödött, a kollégák közötti párbeszéd, az egymás segítése lett a jellemző.”

- „A szülők bizalommal fordulnak az iskola felé, és egyre többen vesznek részt az iskolai programokon. Ezt segíti elő a Generációk Közötti Párbeszéd, amely szintén a KIP program része.”

Tanulók véleménye a programról

Fontosnak tartottuk megkérdezni a tanulók véleményét is. Feltételeztük, hogy a gyerekek szívesen vesznek részt a program által szervezett tanítási órákon és ez minden bizonnyal hatással van viselkedésükre és ismeretsajátításukra is. A 4., 6. és 8. osztályosoktól begyűjtött nyitott kérdőíven az alábbi jellemző válaszokat kaptuk a módszer kedveltségére vonatkozóan:

- „Ezek az órák nagyon jók, mert együtt kell dolgoznunk. Azért is jó, mert a tanárok kitalálnak mindig valami érdekeset.”
- „Könnyebb így együtt dolgozni, mert megoszlik a munka, és szórakoztatóbb az óra. Jobb feladatokat csinálunk, és az is jó, hogy minden tantárgyból van ilyen óra.”
- „Jó, hogy együtt meg lehet beszélni a feladatokat.”
- „Nekem a KIP-es óra tetszik, mert így sokkal könnyebben megy minden és jobban megtanulok mindent.”
- „Azért szeretem, mert ott lehet rajzolni. Közelebb ülünk egymáshoz. Nem vesszük észre, hogy tanulunk.”
- „Jól érzem magam az órákon, mert jó valamilyen feladatot (felelős) ellátni. Jó másokkal együtt dolgozni.”
- „Én azért szeretem azokat az órákat, mert együttműködik az egész osztály.”

A hejőkeresztúri bázis iskolában 21 éve sikeresen alkalmazott Komplex Instrukciós Programot ma már közel 180 iskola 22000 tanulója és 2 000 pedagógusa alkalmazza A hálózat honlapja: <http://komplexinstrukcio.hu>.